

United Nations

unesco

Ջուր բոլոր մարդկանց համար

Հավասար իրավունքներ և հնարավորություններ

ՄԱԿ-ի Ջրային ոլորտի զարգացման համաշխարհային զեկույց, 2026թ.

Փաստեր և թվեր

Քաղցրահամ ջրի հասանելիությունը խաթարվում է աճող փոփոխականության, ջրի որակի վատթարացման և ոչ կայուն օգտագործման հետևանքով:

Համաշխարհային մակերևութային և ստորերկրյա ջրային ռեսուրսները գտնվում են աճող ճնշման ներքո՝ պայմանավորված բնական փոփոխականությամբ և մարդածին ազդեցություններով:

Վերականգնվող քաղցրահամ ջրային ռեսուրսների ընդհանուր ծավալը կազմում է մոտավորապես 43,000 կմ³/տարի և գլոբալ մակարդակում ընդհանուր առմամբ մնում է հարաբերականորեն կայուն (FAO, n.d.a):

Համաշխարհային ջրառի ընդհանուր ծավալը 2010–2021 թվականներին միջինում կազմել է շուրջ 4,000 կմ³/տարի, ինչը համարժեք է վերականգնվող քաղցրահամ ջրային ռեսուրսների մոտ 10%-ին (FAO, n.d.a):

Կլիմայի փոփոխության հետևանքով ջրի հասանելիության սեզոնային և միջտարածաշրջանային փոփոխականությունն աճում է (IPCC, 2022):

Աշխարհի բնակչության առնվազն 50%-ը (կամ մոտավորապես 4 մլրդ մարդ) տարեկան առնվազն մեկ ամիս բախվում է ջրային բարձր սթրեսի (Kuzma et al., 2023):

Կլիմայի փոփոխության ազդեցությունները ջրային ռեսուրսների վրա առավել սուր են դրսևորվում տեղական մակարդակում, որտեղ ջրի կուտակման և բաշխման ենթակառուցվածքները անբավարար են (UNESCO/UN-Water, 2020):

Ջրի որակի վատթարացումը նվազեցնում է քաղցրահամ ջրի իրական հասանելիությունը և ամբողջ աշխարհում մեծացնում է ջրի մաքրման ու մատակարարման ծախսերը:

Ամբողջ աշխարհում դիտարկվող ջրային օբյեկտների միայն 56%-ն ունի շրջակա ջրի լավ որակ (Sustainable Development Goal (SDG) Indicator 6.3.2; UN-Water, n.d.):

Ամբողջ աշխարհում, այդ թվում՝ բարձր եկամուտ ունեցող երկրներում, գյուղատնտեսությունից հետադարձ հոսքերը հանդիսանում են քաղցրահամ ջրի աղտոտման ամենամեծ աղբյուրը (United Nations, 2023; 2024):

Ցածր եկամուտ ունեցող երկրներում ջրի վատ որակը մեծապես կապված է կեղտաջրերի անբավարար մաքրման կամ մաքրման ենթակառուցվածքների բացակայության հետ (United Nations, 2023):

Ընդհանուր առմամբ, ջրառը կայունացել է, սակայն ոլորտային և տարածաշրջանային ջրապահանջարկի օրինաչափությունները կտրուկ տարբերվում են՝ կախված եկամտի մակարդակներից և զարգացման ուղիներից:

Գյուղատնտեսությունը կազմում է ընդհանուր ջրառի 72%-ը, որին հաջորդում են արդյունաբերությունը (15%) և կոմունալ կարիքների համար ջրառը (13%) (United Nations, 2025):

Գյուղատնտեսությունը, ցածր եկամուտ ունեցող երկրներում, կազմում է ընդհանուր ջրօգտագործման մոտ 90%-ը, իսկ բարձր եկամուտ ունեցող երկրներում՝ 44%-ը, ինչն արտացոլում է տնտեսական դիվերսիֆիկացիան (United Nations, 2025):

Քաղաքաշինությունը ցածր և միջինից բարձր եկամուտ ունեցող երկրներում հանգեցնում է քաղաքային ջրի պահանջարկի աճին և գյուղատնտեսության հետ մրցակցության՝ հատկապես քաղաքամերձ տարածքներում (United Nations, 2023; 2024):

Վերջին երկու տասնամյակների ընթացքում միջին և բարձր եկամուտ ունեցող երկրներում արդյունաբերական ջրապահանջարկը նվազել է, ինչը վկայում է արդյունավետության աճի մասին (United Nations, 2025):

ԿԶՆ 6-ի ոչ մի թիրախ 2030 թվականին հասնելու ուղու վրա չէ

2024 թվականի դրությամբ աշխարհի բնակչության 26%-ը չունի անվտանգ և պատշաճ կառավարվող խմելու ջրի ծառայությունների հնարավորություն, իսկ 41%-ը՝ անվտանգ և պատշաճ կառավարվող սանիտարական ծառայությունների (SDG Indicators 6.1.1 and 6.2.1a; UN-Water, n.d.):

Ամբողջ աշխարհում կենցաղային կեղտաջրերի միայն 56%-ն է ենթարկվում անվտանգ մաքրման (SDG Indicator 6.3.1; UN-Water, n.d.):

Ջրային ռեսուրսների համապարփակ կառավարման ներդրման մակարդակը կազմում է 57%, և անդրսահմանային ջրավազանային տարածքների միայն 59%-ում են առկա գործառնական համագործակցության պայմանավորվածություններ (SDG Indicators 6.5.1 and 6.5.2; UN-Water, n.d.):

Խմելու ջրի, սանիտարական և հիգիենիկ ծառայությունների (WASH) հասանելիությունը չի համապատասխանում աճող մարդաժին ճնշմանը, ինչը անհամաչափ ծանր բեռ է դնում կանանց և աղջիկների վրա:

Ընդհանուր առմամբ, անվտանգ և պատշաճ կառավարվող ջրի ու սանիտարական ծառայությունների հասանելիությունը բարելավվել է, սակայն դեռևս կան զգալի բացեր:

2015-2024թթ. 961 մլն մարդ ձեռք բերեց անվտանգ և պատշաճ կառավարվող խմելու ջրի հասանելիություն, ինչը գլոբալ ծածկույթը բարձրացրեց 68%-ից մինչև 74%-ի: Նույն ժամանակահատվածում 1.2 մլրդ մարդ ձեռք բերեց նաև անվտանգ և պատշաճ կառավարվող սանիտարական ծառայություններ՝ բարձրացնելով գլոբալ ծածկույթը 48%-ից 58%-ի: Չնայած այս առաջընթացի, 2024 թվականի դրությամբ 2.1 մլրդ մարդ դեռևս չունի անվտանգ կառավարվող խմելու ջուր, 3.4 մլրդ՝ անվտանգ կառավարվող սանիտարական պայմաններ, իսկ 1.7 մլրդ՝ տանը տարրական հիգիենիկ ծառայություններ (WHO/UNICEF, 2025a):

Տնային տարածքից դուրս ջրի հասանելիության խնդիրը շարունակում է լայն տարածում ունենալ, և դրա հիմնական բեռը կրում են կանայք և աղջիկները:

Մոտավոր գնահատմամբ, 1.8 մլրդ մարդ ապրում է տնային տնտեսություններում, որտեղ ջրամատակարարումը հասանելի չէ բնակարանի տարածքում, որոնցից շուրջ 700 մլն-ը ջուր է բերում բարելավված կամ չբարելավված աղբյուրներից: Նման տնային տնտեսություններում ջրի հավաքման պատասխանատվությունը տասը դեպքից յոթում կրում են կանայք և աղջիկները (UNICEF/WHO, 2023):

Ջրի հավաքման գենդերային բեռը ձևավորվում է վաղ տարիքից և պահպանվում է ողջ կյանքի ընթացքում:

15 տարեկանից ցածր աղջիկներն ավելի հաճախ են զբաղվում ջուր բերելով, քան տղաները (7%, 4%-ի դիմաց): 2016 թվականին 5-9 տարեկան աղջիկները տնային գործերի վրա ծախսել են 30%-ով ավելի շատ ժամանակ, քան տղաները, ինչը համարժեք է համաշխարհային մակարդակով օրական լրացուցիչ 40 մլն ժամի (UNICEF, 2016): Ընդհանուր առմամբ, կանայք և աղջիկները ջուր հավաքելու վրա օրական ծախսում են մոտ 250 մլն ժամ, ինչը նվազեցնում է կրթության, հանգստի և տնտեսական գործունեության համար հասանելի ժամանակը (UN Women, 2024a):

Տնային տնտեսություններում ջրամատակարարման կառավարումը մեծապես կախված է կանանց չվճարվող աշխատանքից:

Կանայք անհամաչափորեն կատարում են անվճար կամ պակաս գնահատված աշխատանք, ինչի արդյունքում ավելանում է նրանց՝ չվճարվող աշխատանքի բեռը (Cherukumilli et al., 2023):

Բնակարանային անապահովությունն ու մատչելիության խնդիրները ձևավորում են ջրի անհավասար հասանելիությունը:

Տնային տնտեսությունները ղեկավարող կանայք հաճախ բախվում են խտրական պրակտիկայի, բնակարանային սեփականության անապահովության և սուղ ֆինանսական ռեսուրսների, ինչը սահմանափակում է բնակարանների և հիմնական ծառայությունների հասանելիությունը (Chant and McIlwaine, 2015; SWA, 2021): Արտակարգ իրավիճակներում և ոչ ֆորմալ բնակավայրերում ապրող մարդիկ մշտապես ավելի բարձր գին են վճարում ջրի համար, քան պաշտոնական բնակավայրերում ապրողները (Hutton, 2012; Meehan et al., 2025):

Դպրոցներում WASH ծառայությունների բացերն ազդում են կրթության և առողջապահության արդյունքների վրա:

Համաշխարհային մասշտաբով դպրոցների 23%-ը զուրկ է խմելու ջրի հիմնական ծառայություններից, 22%-ը՝ սանիտարական պայմաններից, իսկ 33%-ը՝ հիգիենայի հիմնական ծառայություններից: Մինչև 2030 թվականը համընդհանուր հասանելիության հասնելու համար անհրաժեշտ է ջրամատակարարման և սանիտարական ծածկույթի կրկնակի և հիգիենայի ծառայությունների մատուցման՝ քառակի ավելացում (UNICEF/WHO, 2024): 2016-2022 թվականների ընթացքում 41 երկրներում ավելի քան 10 մլն դեռահաս աղջիկներ (15-19 տարեկան) հայտնել են, որ դաշտանի ժամանակ բաց են թողել դպրոց այցելությունները կամ այլ գործունեություն: Հինգ դպրոցներից միայն երկուսն են ապահովել դաշտանային առողջության վերաբերյալ կրթությունը (UNICEF/WHO, 2024; UNICEF/UN Women/Plan International, 2025):

Անբավարար WASH ծառայություններն ազդում են առողջապահության որակի և աշխատողների վրա:

2018 թվականին ծնունդների 76%-ը տեղի էր ունենում առողջապահական հաստատություններում, սակայն անբավարար հիգիենիկ պայմանները շարունակել են ազդել բուժման որակի և ծառայությունների կիրառման վրա (Bouزيد et al., 2018): 2020 թվականին WASH ծառայությունները դասվել են 1.2 մլն կանանց շրջանում մոր և վերարտադրողական առողջության ծառայությունների պահանջարկի առաջին հինգ առաջատարների շարքում (WHO/UNICEF, 2020): Չնայած կանայք կազմում են առողջապահության ոլորտի ընդհանուր աշխատուժի 70%-ը, ցածր և միջին եկամուտ ունեցող երկրներում (LMIC) առողջապահական հաստատությունների միայն 78%-ն ունի ջրամատակարարման հիմնական ծառայություններ (ILO, 2017; UNICEF/WHO, 2024):

Ջրի անապահովությունն ազդում է ֆիզիկական և հոգեկան առողջության վրա:

Ջրի անապահովությունը կապված է ֆիզիկական և հոգեկան առողջության անբարենպաստ հետևանքների հետ, մասնավորապես՝ գյուղական վայրերում, որտեղ կանայք և աղջիկները ջրի հիմնական հավաքողներն են (UN Women, 2014; Jayaweera et al., 2022; United Nations, 2023): 2020թ-ին 21 ցածր և միջին եկամուտ ունեցող երկրներում տնային տնտեսությունների 13%-ը հայտնել է ջուր բերելու ընթացքում փաստվածքի դեպք, որոնցից կանայք ավելի հաճախ են ենթարկվել դրա ազդեցությանը (Venkataramanan and partners, 2020): Հղիության ընթացքում ջրի հավաքումը կապվել է նախածննդային խնամքի կիրառման նվազման հետ (Geere and partners, 2018):

Բնակարանից դուրս ջրի և հիգիենայի ծառայությունների հասանելիությունը կապված է անվտանգության ռիսկերի ավելացման հետ:

Վկայությունները ցույց են տվել, որ ջրային և հիգիենայի ծառայություններին հասնելիս առկա են սեռական բռնության, ոսնձգությունների և բռնաբարության ռիսկերի ավելացում, հատկապես վատ լուսավորված կամ հեռավոր տարածքներում (Sorenson and partners, 2011; Caruso and partners, 2017; Gibbs and partners, 2020): Այս ռիսկերը հաճախ քողարկվել են՝ լուռության և վրեժի վախի պատճառով (Sommer and partners, 2015; WHO, 2024): Ջրի ծառայությունների դիմաց բռնության դեպքերը փաստացի կապվել են գենդերային անհավասար չափանիշների, ենթակառուցվածքների և բարձր ջրի սակագնի հետ (MacArthur et al., 2020; Merkle et al., 2023; WIN, 2024):

Տեղահանությունը սրում է WASH ռիսկերը, և ի հայտ եկող ինստիտուցիոնալ շրջանակները ձգտում են ավելի համակարգված կառավարել այդ ռիսկերը:

Փախստականներն ու ներքին տեղահանվածները բախվում են WASH-ի հետ կապված լուրջ և անբավարար փաստաթղթավորված խնդիրների, ներառյալ՝ ջրի միջոցով փոխանցվող հիվանդությունների ազդեցությունը ծառայության ընդհատումների պատճառով (MSF, 2023):

Արտադրական նպատակներով ջրադբյուրների անհավասար հասանելիությունը սահմանափակում է կանանց ապրուստը և տնային տնտեսությունների պարենային անվտանգությունը

Կանայք կարևոր դեր են խաղում ագրոպարենային համակարգում, բայց անընդհատ բախվում են աշխատավարձերի և լիազորությունների պակասի հետ:

2019թ-ի դրությամբ ագրոպարենային համակարգերում աշխատում էին աշխատող կանանց 36%-ը և ամբողջ աշխարհում աշխատող տղամարդկանց 38%-ը: Չնայած կանանց կենտրոնական դերին, 2023թ-ին գյուղատնտեսության ոլորտում կանանց աշխատավարձերը 18.4%-ով պակաս էին, քան տղամարդկանցը (FAO, 2023):

Շատ երկրներում հողի և ջրի նկատմամբ կանանց իրավունքները դեռ թույլ են պաշտպանված:

2018թ-ին կանայք կազմել են գյուղատնտեսական հողերի սեփականատերերի 15%-ից ավելի քիչ (FAO, 2018): 2009-2023 թթ-ին 49 հաշվետու երկրներից 43-ում գյուղատնտեսական հողերի սեփականատերերի թիվը տղամարդկանցից պակաս էր, ընդ որում՝ այդ երկրների գրեթե կեսում տղամարդիկ տիրապետում էին առնվազն կրկնակի մեծ սեփականության բաժնեմասի (FAO, 2025a):

Ջրի և ծառայությունների անհավասար հասանելիությունը հանգեցնում է կատարողականի զգալի բացերի:

2023թ-ին կանանց և տղամարդկանց կողմից ղեկավարվող տնտեսությունների միջև կատարողականի բացը գնահատվել է 24%՝ հիմնականում ջրի, տեխնոլոգիայի, վարկերի և տարածման ծառայությունների անհավասար հասանելիության պատճառով (FAO, 2023): Առկա ապացույցները վկայում են, որ կանայք կառավարում են ոռոգելի հողերի ավելի փոքր մասնաբաժին և ավելի փոքր տնամերձ տարածքներ, քան տղամարդիկ (FAO, n.d.b):

Կանայք դեռևս թերերկայացված են գյուղատնտեսական ջրային ռեսուրսների կառավարման ոլորտում:

2023թ-ի դրությամբ 191 երկրների միայն 27%-ն է հայտնել ջրային ռեսուրսների կառավարման գործընթացներում կանանց ներկայացվածության բարձր մակարդակի կամ նրանց հետ կանոնավոր խորհրդակցությունների մասին (UNEP-DHI/GWP/UN Women, 2025)՝ ներառյալ ջրօգտագործողների ասոցիացիաները (AWP), գետավազանային կազմակերպությունները և ոռոգման հանձնաժողովները:

Կանանց ուղղված ոռոգման ծրագրերը մեծ եկամտա-բերություն են բերել:

Նպատակային աջակցություն ստացող կանանց համար ոռոգման ջրի բարելավված հասանելիությունը բերել է բերքատվության մինչև 60%-ով աճի և ամրապնդել է տնտեսական անկախությունը (World Bank, 2024):

Կանայք լայնորեն ներկայացված են համաշխարհային աշխատուժում, բայց դեռևս քիչ ներկայացված են ջրամատակարարման ոլորտներում:

Կանայք կազմում են համաշխարհային աշխատուժի 40%-ը, որոնցից 24%-ը աշխատում է արդյունաբերության ոլորտում (World Bank, n.d.): Թեև դրանով հանդերձ, կանանց մասնակցությունը ջրային ծառայություններով զբաղվող արդյունաբերական ոլորտներում սահմանափակ է. 2018–2019 թվականներին կանայք կազմում էին ամբողջ աշխարհի ջրամատակարարման համակարգերի աշխատակիցների միայն 17.7%-ը (World Bank, 2019):

Ջրի խնդիրներ առկա են բոլոր տարածաշրջաններում, որոնք պահանջում են համատեքստային և գենդերազգային միջոցառումներ:

Ջուրն ընկած է Աֆրիկայի տնտեսության հիմքում, հատկապես գյուղատնտեսության ոլորտում՝ որպես գերիշխող ջրօգտագործող: Այնուամենայնիվ, ջրի համատարած դեֆիցիտը և WASH-ի սահմանափակ հասանելիությունը դեռ զգացվում են:

2021 թվականին Աֆրիկայի քաղցրահամ ջրի պաշարների 79%-ը օգտագործվել է գյուղատնտեսական նպատակներով, մի ոլորտ, որտեղ աշխատում է աշխատուժի ավելի քան 45%-ը և մեծապես կախված է տեղումներից և ստորերկրյա ջրերից (FAO, 2025b; n.d.c):

2024 թվականին ջրամատակարարման և սանիտարական հիմնական ծառայությունների հասանելիության գնահատված ցուցանիշները կազմել են համապատասխանաբար 58% և 47% (WHO/UNICEF, 2024): Վատ սանիտարական, հիգիենիկ պայմանները և աղտոտված ջուրը կապված են Աֆրիկայում մոտավորապես ժամում 115 մահվան դեպքերի հետ (WHO, n.d.):

Ջրի անբավարար հասանելիությունը մեծ ժամանակային բեռ է ստեղծում կանանց համար, հատկապես գյուղական վայրերում, ինչը կարող է կանանց համար խնայել տարեկան 77 մլն աշխատանքային օր (WaterAid, 2023): Այս բեռը հատկապես սուր է գյուղական վայրերում, որտեղ 2019 թվականին, ըստ հաղորդումների, տնային տնտեսությունների 80%-ը կախված է եղել հեռու գնտվող ջրային աղբյուրներից (UNICEF/WHO, 2019):

Ջրային ռեսուրսների գենդերային հավասար կառավարման քաղաքական պարտավորությունները գերազանցում են դրանց իրականացման տեմպերը:

Աֆրիկայի ջրային տեսլական 2025թ-ին գենդերային հավասարությունը ընդունել է որպես ջրային անվտանգության կարևոր գործոն (African Union/ECA/AfDB, 2000): Սակայն, առաջընթացը մնում է սահմանափակ. 2022թ-ին ազգային ջրային քաղաքականություններում 30%-ից պակաս աֆրիկյան երկրներն են ներառել գենդերային նպատակներ (AMCOW/African Union, 2022): Իրավական և ինստիտուցիոնալ շրջանակների բացթողումները, այդ թվում՝ ազգային օրենքներում գենդերային հատուկ դրույթների բացակայությունը, խոչընդոտում են առաջընթացին (RRI/ELI, 2020):

Կլիմայի փոփոխականությունը և էկոհամակարգի դեգրադացիան ուժեղացնում են ջրային անապահովությունը՝ գենդերային ազդեցություններով կապված:

Սահարայի ենթասահարյան Աֆրիկայում անկանոն տեղումներն ու երկարատև երաշտները հաճախակիացել են՝ այդպիսով սրելով ջրի սակավությունը: Խոնավ տարածքների և անտառների քայքայումը կարող է խթանել մարդկանց տնային տնտեսություններում ջրի ու պարենի ապահովվածությունը, ինչն անհամաչափորեն ազդում կանանց վրա (UN Women, 2023): Կառավարման խնդիրները և ռեսուրսների սահմանափակումը, հատկապես թույլ պետություններում, լրացուցիչ խոչընդոտ են հանդիսանում կլիմայի հարմարվողականության և ջրային ռեսուրսների կառավարման արդյունավետության հասնելու գործում:

Թվային տեխնոլոգիաների և հմտությունների պակասը սահմանափակում է Աֆրիկայում կանանց մասնակցությունը ջրամատակարարման և կլիմայի փոփոխության մարտահրավերներին:

Թվային տեխնոլոգիաների ներառումը շարունակում է մնալ գլխավոր գենդերային մարտահրավեր Աֆրիկայում. յուրաքանչյուր 100 տղամարդու համար, ովքեր ունեն էլեկտրոնային աղյուսակների հետ աշխատելու հմտություններ, միայն 40–44 կին է ցույց տալիս համարժեք կարողություն, և ենթասահարյան Աֆրիկայում գիտության, տեխնոլոգիայի, ինժեներիայի և մաթեմատիկայի (STEM) ոլորտի շրջանավարտների երեքից պակասն են կանայք (UNESCO, 2024):

Ֆինանսավորման պակասը սահմանափակում է WASH-ի և գենդերազգային ջրային արդյունքների առաջընթացը:

Սահարայի ենթասահարյան Աֆրիկայում WASH-ի հետ կապված նպատակներին հասնելու համար տարեկան պահանջվում է մոտավորապես 64 մլրդ ԱՄՆ դոլար, սակայն տարեկան փաստացի ներդրումները կազմում են 10-ից 19 մլրդ ԱՄՆ դոլար (African Union, 2023): Զրի սակագները մնում են ծախսերի փոխհատուցման մակարդակից ցածր, ընդ որում աֆրիկյան երկրների կեսից պակասը սակագներով ծածկում է WASH-ի շահագործման և պահպանման ծախսերի ավելի քան 80%-ը: Այս ոլորտը ներգրավում է սահմանափակ մասնավոր ֆինանսավորում, որը կազմում է Աֆրիկայում մասնավոր ներդրումների ընդամենը 2%-ը 2012-2020 թվականներին (Farnoult and Sarr, 2024):

Ասիան և Խաղաղօվկիանոսյան տարածաշրջանը ներառում են աշխարհի՝ կլիմայական առումով ամենախոցելի տարածքներից մի քանիսը, որտեղ կանայք անհամաչափորեն տուժում են ջրի հետ կապված բնական աղետներից:

Մյանմարում Նարգիս ցիկլոնի ժամանակ կանանց մահացությունը կազմել է մահացությունների 61%-ը (2008թ.), Հնդկաստանի և Ինդոնեզիայի որոշ հատվածներում 2004թ-ին Հնդկական օվկիանոսի ցունամիի ժամանակ՝ 70-80%, իսկ Բանգլադեշում 1991 թվականի ցիկլոնի ժամանակ՝ 91% (UNDP, 2013):

Ասիայի մեծ մասում կանանց համար անվտանգ ջրին հասանելիությունը բարելավվել է, սակայն Խաղաղօվկիանոսյան փոքր կղզիների զարգացող երկրներում այս առաջընթացը չի նկատվել:

Կենտրոնական Ասիայում կանանց և աղջիկների թիվը, ովքեր չունեն բարելավված մակերևութային ջրաղբյուրների հասանելիություն, 2000 թ-ի 107 մլն-ից նվազել է մինչև 61 մլն 2015 թ-ին և 31 մլն՝ 2022 թ-ին: Արևելյան և հարավարևելյան Ասիայում նրանց թիվը 2000 թ-ի 188 մլն-ից նվազել է մինչև 73 մլն՝ 2015 թ-ին, և 30 մլն՝ 2022 թ-ին: Ի հակադրություն, խաղաղօվկիանոսյան փոքր կղզիների զարգացող երկրներում նրանց թիվը 2000-2015 թթ-ին մնացել է 2 մլն-ի մակարդակի վրա և 2022 թ-ին աճել է մինչև 3 մլն (UN Women/DESA, 2023):

Կենտրոնական, Հարավային և հարավ-արևմտյան Ասիայում բնակչության 24%-ը օգտագործում է բացօթյա ջրի հավաքման համակարգ, իսկ կանանց և դեռահաս աղջիկներին բաժին է ընկնում ջրի հավաքման ժամանակի ավելի քան 2/3-ը: Տարածաշրջանի մի քանի երկրներում կանայք և աղջիկները երկար տարածություններ են անցնում և ավելի շատ ժամանակ են ծախսում ջուր հավաքելու վրա, քան տղամարդիկ (ESCAP/UN Women, 2024):

Լատինական Ամերիկայի և Կարիբյան երկրների դպրոցներում համարժեք WASH ծառայությունների հասանելիությունը շարունակում է մնալ զարգացման կարևորագույն մարտահրավերը:

Դպրոցներում անբավարար WASH ծառայությունները խաթարում են Լատինական Ամերիկայի և Կարիբյան ավազանի միլիոնավոր երեխաների առողջությունը, արժանապատվությունը և ուսումնական արդյունքները. 4-ից մեկ դպրոց գուրկ է տարրական խմելու ջրից, իսկ 5-ից գրեթե երկուսը՝ ձեռքերը լվանալու հարմարություններից, ինչն ազդում է տարածաշրջանում մինչև 59 մլն աշակերտի վրա (UNICEF, 2025):

Եվրոպան ունի գրեթե համընդհանուր ջրի հասանելիություն, սակայն ջրային ոլորտում գենդերային անհավասարությունները պահպանվում են:

Չնայած Եվրոպայում ջրամատակարարման և սանիտարական պայմանների գրեթե համընդհանուր հասանելիությանը, գենդերային տարբերությունները դեռևս դրսևորվում են ջրային ոլորտում կառավարման, գիտելիքների համակարգերի, ֆինանսավորման և մասնակցության մեջ (Crider and Ray, 2022; UNICEF/WHO, 2023):

Արևելյան և Հարավային Եվրոպան բախվել է երաշտի հաճախակի ցիկլերի, որոնք ազդել են փոքր գյուղատնտեսության վրա: Միջերկրածովյան տարածաշրջանում ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ տղամարդկանց կողմից ղեկավարվող առևտրային տնտեսություններն անհամաչափորեն օգտվում են ջրախնայող ոռոգման ծրագրերից, մինչդեռ կանայք չեն ստանում խորհրդատվություն և ֆինանսավորման մեխանիզմներ (Minoya, 2007):

Արաբական տարածաշրջանը բախվում է ջրի սուր պակասի և WASH ծառայությունների շարունակական բացերի հետ, որոնք խաթարում են կրթությունն ու առօրյա կյանքը, սակայն կանանց ներդրավածությունը ջրային ռեսուրսների կառավարմանը և մասնակցային կառավարմանը մնում է ցածր:

Արաբական տարածաշրջանն ամենամեծ ջրասակավ տարածաշրջաններից մեկն է. 22 արաբական պետություններից 19-ը համապատասխանում են ջրի դեֆիցիտի պաշտոնական սահմանումներին, իսկ 13-ը՝ ջրի բացարձակ դեֆիցիտի սահմանումներին (ESCWA, 2024):

Ենթադրվում է, որ արաբական տարածաշրջանի դպրոցների 15%-ը ջրի սահմանափակ հասանելիություն ունի կամ ընդհանրապես հասանելիություն չունի, մինչդեռ դպրոցների 18%-ը չունի հիմնական սանիտարական ծառայություններ (ԱՀԿ/ՅՈՒՆԻՍԵֆ, ն.դ.), ինչը հետևանքներ ունի առողջության, կրթության և մասնակցության համար:

2020-2024թթ-ի ընթացքում կանայք արաբական երկրներում ավելի ցածր միավորներով են ավարտել STEM ոլորտները (ջրային ռեսուրսների կառավարման և WASH-ի ամենաարդիական կուրսերը), քան տղամարդիկ (UIS, n.d.): 2021թ-ի ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ կրթական այս բացերն արտացոլված են ջրային ոլորտի աշխատավայրերում ներկայացվածության մեջ (Afailal et al., 2021):

Արաբական տարածաշրջանի 19 երկրներին վերաբերող մեկ զեկույցում պարզվել է, որ ՋՌՀ-ում գենդերային հավասարության ներառումը սահմանափակ է, և երկրներից քչերն են հաշվետվողականության մեխանիզմների միջոցով համակարգված կերպով վերանայում կամ վերափոխում գենդերային հարցերին վերաբերող գործունեությունն ու արդյունքները (ESCWA/UNEP-DHI, 2025):

Սեռով տարանջատված տվյալների մշտական բացթողումները և համապատասխան կրթության ու վերապատրաստումների անհավասար հասանելիությունը շարունակում են խոչընդոտել ապացույցների վրա հիմնված, գենդերազգայուն ջրային քաղաքականությանը:

Սեռով տարանջատված ջրի վերաբերյալ տվյալները մնում են սակավաթիվ և մասնատված:

Ջրի հասանելիության և ջրին առնչվող աշխատանքների վերաբերյալ տվյալները սահմանափակ են, և երբ դրանք հասանելի են, հաճախ հավաքագրվում են տնային տնտեսությունների մակարդակով՝ քողարկելով գենդերային տարբերությունները (Miletto et al., 2019; Caruso, 2023): Բազմաթիվ երկրների կողմից կատարված ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ տվյալների՝ սեռի հիման վրա ապագրեզացումը բարելավում է WASH ծառայությունների հասցեականությունը և արդյունավետությունը (Nauges and Strand, 2017; Silva et al., 2020; Winter et al., 2021):

Ջրային ռեսուրսների կառավարման ոլորտում տվյալների ամենամեծ բացերը վերաբերում են գյուղատնտեսության ոլորտում կանանց աշխատանքին և ոռոգման համակարգերի հասանելիությանը: 2016թ-ին կատարված ուսումնասիրությունը, որը բաժանում է մշակաբույսերի բերքատվությունը կանանց և տղամարդկանց հողատարածքների միջև, ցույց է տվել, որ բերքատվության պակասի տարբերությունը ցածր և միջին եկամուտ ունեցող երկրներում 20–30% է (FAO, 2016):

Ջրի տվյալների գենդերային առումով զգայուն միջազգային գործիքները գնալով ավելի հասանելի են դառնում:

ՄԱԿ-ի գործակալությունները մշակել և փորձարկել են սեռով տարանջատված ջրի տվյալների հավաքագրման բազմաթիվ գործիքներ: Դրանց թվում են Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպության AQUASTAT-ը, Տնտեսական և սոցիալական հարցերի դեպարտամենտի գենդերային զգայուն ցուցանիշների նվազագույն հավաքածուն, *Սեռով տարբերակված ջրի տվյալների UNESCO-ի WWAP գործիքակազմը* և ՄԱԿ-Ջուր կազմակերպության ԿՁՆ 6-ի գենդերային ցուցանիշների շրջանակը, որը փորձարկվել է Աֆրիկայում, Ասիայում և Լատինական Ամերիկայում (Miletto et al., 2019; DESA, 2020; UN-Water, 2023; FAO, n.d.d):

Սեռով տարանջատված տվյալների հավաքագրումը, ուսուցումը և մասնագիտական զարգացման աջակցությունը պահանջում են նպատակային ռեսուրսներ:

Հիմնական կրթության ոլորտում նշանակալի առաջընթաց է գրանցվել՝ ստեղծելով ամուր հիմք կրթական մնացած բացերը նվազեցնելու համար, այդ թվում՝ STEM կրթության ոլորտում:

Թեև տարրական և միջնակարգ կրթության մեջ ընդգրկվածությունը համաշխարհային մակարդակով բարելավվել է, ցածր եկամուտ ունեցող տարածաշրջաններում աղջիկները դեռևս հետ են մնում տղաներից միջնակարգ դպրոցն ավարտելու հարցում. 2022 թվականին Հարավային Ասիայում այդ ցուցանիշը կազմել է 36%՝ ընդդեմ 41%-ի, իսկ Սահարայի ենթասահարյան Աֆրիկայում՝ 25%՝ ընդդեմ 31%-ի (Sosale et al., 2023; UNESCO GEM Report/UIS, 2024):

STEM ոլորտում ընդունվածների մասին տվյալներ ներկայացնող երկրների 87%-ի համար գենդերային տարբերություններն արդեն տեսանելի են միջնակարգ կրթության մակարդակում (Straza, 2024): Կանայք տղամարդկանցից ավելի քիչ հավանականություն ունեն ընդունվելու ճարտարագիտության, արտադրության և շինարարության ոլորտներում, ինչը բերում է նրանց ցածր ներկայացվածությանը ջրային ռեսուրսների կառավարման և կառավարման ոլորտներում (UNESCO WWAP, 2021; Straza, 2024):

Ինստիտուցիոնալացված տեխնիկական և մասնագիտական կրթությունն ու վերապատրաստումը, ինչպես նաև ջրային ռեսուրսների հետ կապված ոչ ֆորմալ վերապատրաստման ծրագրերը հնարավորություն են տալիս զարգացնել հմտությունները: Մեքսիկայում անցկացված մեկ ծրագրում 2024 թ-ին կանայք կազմել են մասնակիցների 40%-ը (9,675), ինչը վկայում է կառուցվածքային վերապատրաստմանը կանանց մասնակցության աճի մասին:¹

¹ Տեղեկացված է Asociación Nacional de Entidades de Agua y Saneamiento-ի Գլխավոր տնօրենի կողմից, 2025 թվականի հուլիս, անձնական հաղորդակցություն:

Չնայած ամենաշատը տուժելուն, կանայք դեռևս թերներկայացված են ջրային ռեսուրսների կառավարման և կարգավորման ոլորտներում, ինչը սահմանափակում է նրանց ազդեցությունը կարևոր որոշումների կայացման վրա:

Համաշխարհային ջրային ոլորտն ունի զգալի հնարավորություն՝ խթանելու ներառականությունն ու արդյունավետությունը, ընդլայնելով կանանց մասնակցությունը տեխնիկական և ղեկավար պաշտոններում:

28 ցածր-միջին և միջին տնտեսական շուկաների 64 կոմունալ ծառայությունների տվյալներով բացահայտվել է, որ կան զգալի հնարավորություններ ջրային աշխատուժում կանանց մասնակցության և առաջնորդության ընդլայնման համար (World Bank, 2019): Չնայած կանայք կազմում էին ջրային ոլորտի աշխատողների 5-ից մեկը, և 2019 թ-ի դրությամբ համաշխարհային մակարդակով պահպանվում էր մոտ 20% գենդերային աշխատավարձի տարբերություն (ILO, 2019), շատ կոմունալ ծառայություններ ընդունում են բազմազան թիմերի արժեքը: Հատկանշական է, որ կին ինժեներների և մենեջերների ներկայության ավելացումը, ովքեր բացակայում էին համապատասխանաբար կոմունալ ծառայությունների 1/3-ում և 12%-ում (World Bank, 2019), հստակ ուղի է բացում ոլորտում կատարողականը, նորարարությունը և գենդերային հավասարությունը բարելավելու համար:

Աշխարհում ավելի ու ավելի է գիտակցվում ջրային ռեսուրսների կառավարման մեջ գենդերային հավասարության ապահովման անհրաժեշտությունը՝ ավելի ներառական և արդյունավետ որոշումների կայացման համակարգեր կառուցելու համար:

Կայուն զարգացման նպատակների 6.5.1 թիրախի համաձայն՝ ՋՌՀԿ օրենքներում, քաղաքականություններում և ծրագրերում գենդերային հավասարության ինտեգրման համաշխարհային միջին միավորները 2020 թվականին 54%-ից աճել են մինչև 2023 թվականի 58%: Այնուամենայնիվ, երկրների միայն 27%-ն է հայտնել գենդերային նպատակներին հասնելու մասին, մինչդեռ 15%-ը չունեն գենդերային հավասարության ինտեգրման մեխանիզմներ, իսկ 31%-ը՝ սահմանափակ իրականացում, բյուջետավորում կամ մոնիթորինգ (UNEP-DHI/GWP/UN Women, 2025):

Ազգային ջրային քաղաքականությունների մեծ մասը հստակորեն նպատակ են դրել ներառել կանանց և աղջիկներին. նկատվում է աճող դինամիկա՝ այս հանձնառությունները ամրապնդելու ուղղությամբ, քանի որ երկրներն աստիճանաբար ընդլայնում են մոնիթորինգի մեխանիզմները և հատկացնում են ֆինանսավորում՝ ծառայությունների արդյունավետ մատուցումն ապահովելու համար (WHO, 2022):

2021–2022թթ-ին 109 երկրներից 79-ում կանայք գրադեցնում էին պետական աշխատատեղերում WASH ծառայությունների պաշտոնների կեսից պակասը և 10%-ից պակաս՝ երկրների գրեթե մեկ քառորդում (WHO, 2022): Զարգացող երկրներում 173 ջրային ոլորտի կազմակերպությունների շրջանում անցկացված հարցման արդյունքում պարզվել է, որ կանայք կազմում են կրտսեր աշխատակազմի 36%-ը, միջին մակարդակի աշխատակազմի՝ 38%-ը, սակայն ղեկավար պաշտոններում՝ միայն 26%-ը (Olusanya et al., 2024):

Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ ոռոգման ջրօգտագործողների ասոցիացիաներում կանանց ցածր ղեկավարության մակարդակը կապված է անարդյունավետ կառավարման, թույլ արդարության և ցածր կայունության հետ (Imburgia et al., 2020):

Կայուն զարգացման նպատակների 6.5.2 թիրախի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ գետավազանների միայն 19%-ն է ներառում հավասարության և ներառման նպատակներ, և միայն 15%-ն է ներառում գենդերային հարցերին վերաբերող առաջադրանքներ համատեղ մարմիններում: Կանանց կազմակերպությունները դիտորդի կարգավիճակ ունեն գետավազանների 10%-ում և խորհրդատվական դերեր՝ 8%-ում, ինչը վկայում է ինստիտուցիոնալ սահմանափակ ներառման մասին (UNECE/UNESCO/UN-Water, 2024):

Գենդերային քվոտաները և առաջնորդությունը չափելի առաջընթաց են ապահովում կանանց ներկայացվածության և կառավարման արդյունքների առումով:

Կառավարման մեջ գենդերային քվոտաների կիրառումը կապված է արդարության և կայունության բարելավման հետ (ECOSOC, 2022; 2025): Բնապահպանության նախարարությունների ղեկավարների պաշտոններում կանանց մասնաբաժինը 2024 թվականի հունվարին աճել է՝ հասնելով 28%-ի, 2020 թվականի 15%-ի և 2015 թվականի 12%-ի համեմատ (IUCN, 2021; UN Women, 2024b):

Ջրային ոլորտում առավել արդյունավետ և գենդերազգայուն ներդրումների միջոցով մշտական թերֆինանսավորման խնդրի լուծումը կարևոր է գենդերային հավասարության առաջխաղացման համար:

Ջրային ռեսուրսների համաշխարհային ներդրումները մեծացնելու զգալի հնարավորություն կա՝ աճող կարիքները բավարարելու և սոցիալական, տնտեսական և բնապահպանական օգուտների լայն շրջանակ ստանալու համար:

2022թ-ին ջրային ենթակառուցվածքների և կառավարման ոլորտում համաշխարհային ներդրումները կազմել են տարեկան մոտ 300 մլրդ ԱՄՆ դոլար, մինչդեռ մինչև 2030թ-ը ջրային անվտանգությանը հասնելու համար տարեկան գնահատվում է 700 մլրդ ԱՄՆ դոլար ֆինանսավորման բաց (OECD, 2022): Եթե ներդրումների տեմպերը չաճեն, ջրային ենթակառուցվածքների կուտակային ֆինանսավորման կարիքները, կանխատեսումների համաձայն, կհասնեն 6.7 տրիլիոն ԱՄՆ դոլարի՝ մինչև 2030 թ-ը, և 22.6 տրիլիոն ԱՄՆ դոլարի՝ մինչև 2050 թ-ը (Khemka et al., 2023; Voegele et al., 2024): Ամենամեծ պակասորդները կենտրոնացած են Սահարայի ենթասահարյան Աֆրիկայում և Հարավային Ասիայում, որտեղ անվտանգ կառավարվող ջրամատակարարման և սանիտարական պայմանների հասանելիությունը մնում է ամենացածրը (UNICEF/WHO, 2023):

Ավանդական ֆինանսավորման աղբյուրների ամրապնդումը և կոմունալ ծառայությունների արդյունավետության բարելավումը զգալի ներուժ են ստեղծում ոլորտի աճող կարիքները բավարարելու համար:

Սակագները, հարկերը և փոխանցումները մնում են ջրամատակարարման ծառայությունների հիմնական ֆինանսավորման աղբյուրները, սակայն ընդհանուր առմամբ անբավարար են ներդրումային կարիքները բավարարելու համար: Ջրամատակարարման ընկերությունները կրում են անարդյունավետության հետ կապված ֆինանսական կորուստներ, որոնք գնահատվում են ընդհանուր շահագործման ծախսերի մոտ 15%-ի չափով: Պետական բյուջեների կրճատումները կարող են մեծացնել ջրամատակարարման հետ կապված չվճարվող աշխատանքը, որը անհամաչափորեն կրում են կանայք (Joseph et al., 2024):

Ջրային ռեսուրսներում ներդրումները հանգեցնում են բարձր տնտեսական եկամտաբերության:

2014թ-ին կատարված գլոբալ գնահատումը ցույց է տվել, որ ջրային ոլորտում ներդրված յուրաքանչյուր 1 ԱՄՆ դոլարը բերում է մոտավորապես 4.3 ԱՄՆ դոլարի շահույթ՝ նվազեցնելով առողջապահական ծախսերն ու աղտոտվածության մակարդակը և ավելացնելով դպրոցների հաճախելիությունը (WHO/UN-Water, 2014):

Ջրամատակարարման պաշտոնական զարգացման օժանդակությունը (ODA) նվազել է, բայց նվիրատվության պրակտիկան ավելի ու ավելի է պահանջում հաշվի առնել գենդերային նպատակները և զեկուցել դրանց մասին:

Ջրամատակարարման և ջրահեռացման համար նախատեսված ODA պարտավորությունները 2022-2023թթ. ժամանակահատվածում նվազել են 9%-ով: Այնուամենայնիվ, ODA-ի ջրամատակարարման և ջրահեռացման այն մասնաբաժինը, որը նշված է որպես գենդերային հավասարության նշանակալի նպատակ ունեցող, կայուն աճել է՝ 2023 թվականին հասնելով 35%-ի (WHO/UNICEF, 2025b):

Մասնավոր ֆինանսավորումը սահմանափակ, բայց աճող դեր է խաղում ջրային ոլորտի ներդրումների համար:

Ի պատասխան բյուջետային ճնշումների և ODA-ի կրճատումների, ուշադրությունը տեղափոխվեց մասնավոր կապիտալի մոբիլիզացում: 2017թ-ին ջրամատակարարման և կոյուղու ենթակառուցվածքներում ներդրումների 9%-ը ֆինանսավորվել է պետական-մասնավոր գործընկերության միջոցով (Joseph et al., 2024): Փոքրածավալ համակարգերի համար, ինչպիսիք են ոռոգման և կոմունալ կեղտաջրերի մաքրումը, միկրոֆինանսավորումը և մանրածախ բանկային գործունեությունը բնորոշվել են որպես համապատասխան ֆինանսավորման ուղիներ (Khemka et al., 2023):

Ջրամատակարարման ֆինանսավորման համակարգերում գենդերային գործոնները հաշվի առնելու ավելի ու ավելի շատ հնարավորություններ կան, ինչը մեծացնում է ներդրումների արդարությունն ու արդյունավետությունը:

Ջրի ազգային ծրագրերի ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ 2015թ-ին միայն 16%-ն է ուղղակիորեն մատնանշում կանանց՝ որպես կլիմայի հարմարվողականության գործընթացի հիմնական շահագրգիռ կողմեր կամ հիմնական դերակատարներ (Fletcher and Schonewille, 2015): Նույնիսկ համեմատաբար ցածր ֆինանսավորման բացեր ունեցող տարածաշրջաններում, ինչպիսին է Լատինական Ամերիկան, WASH-ի գենդերային բեռը մնում է բարձր, ինչը ցույց է տալիս անհամապատասխանություն ներդրումների մակարդակի և գենդերային նպատակներին ուղղված արդյունքների միջև (UNICEF/ԱՀԿ, 2023; Joseph et al., 2024):

Ավելի ու ավելի է գիտակցվում, որ կառավարման ձախողումները նվազեցնում են ջրային ռեսուրսների ֆինանսավորման արդյունավետությունը:

Կոռուպցիան և միջոցների ոչ նպատակային օգտագործումը սահմանափակում են WASH-ում ներդրումների արդյունավետությունը: Փաստերը վկայում են, որ որոշ դեպքերում Wash-ի նպատակային միջոցները վատնվել են կամ ուղղվել են ոչ նպատակային, ինչը հանգեցրել է ծառայությունների շարունակական դեֆիցիտի (Ohwo, 2019): Այս ձախողումները տնային տնտեսությունների մակարդակում հաճախ ավելացնում են չվճարված փոխհատուցման բեռը:

Մասնակցային և գենդերային գործոնները հաշվի առնող ֆինանսավորումը ցույց է տալիս կատարողականի շոշափելի աճ:

2024թ-ին գենդերային նկատառումներով ներդրումային ռազմավարություն կիրառող ներդրողների 90%-ը հայտնել են, որ հասել կամ գերազանցել են ֆինանսական սպասումները, ընդ որում 51%-ը հայտնել է նաև զգալի արդյունքների մասին (Hand et al., 2024):

Գենդերին ուղղված միկրովարկավորումը լայն տարածում է գտել ջրային ծառայությունների հասանելիության ոլորտում:

Water.org-ի WaterCredit նախաձեռնությունը, իրականացված 2004–2021 թվականներին, աջակցություն է ցուցաբերել 13 երկրի ավելի քան 30 միլիոն մարդու, որոնցից 87%-ը կանայք էին, տրամադրելով գենդերային ուղղվածության միկրոփոխառություններ ջրային և սանիտարական ծառայությունների հասանելիության համար (Damon and White, 2021):

Գենդերազգային ֆինանսավորումն ավելի ու ավելի է ընդգրկվում բազմակողմ գործիքներում:

Կանաչ Կլիմայի Հիմնադրամը պահանջում է գենդերային գնահատում բոլոր հարմարվողականության ծրագրերի համար: Գլոբալ բնապահպանական հիմնադրամը բարձրացրել է պահանջները գենդերային առումով հաշվի առնող ցուցանիշների և կարողությունների զարգացման բոլոր ծրագրային փուլերում (GCF, n.d.; GEF IW:LEARN/UNESCO WWAP, forthcoming): Արդյունքների վրա հիմնված ֆինանսավորման գործիքները, ներառյալ՝ Համաշխարհային բանկի կողմից աջակցվողները, ավելի ու ավելի են գենդերային նպատակներ դնում ջրամատակարարման և սանիտարական ծրագրերում:

Գրականության ցանկ

Afaiat, C., Brouma, A., Carmi, N., Al Sayegh, M., Sileet, T. M. and Zoubi, M. 2021. *Empowering Women in Water Diplomacy in the Middle East and North Africa: A Comparative Study of Egypt, Jordan, Lebanon, Morocco and Palestine*. Global Water Partnership – Mediterranean/Geneva Water Hub. www.genevawaterhub.org/resources/comparative-study-empowering-women-water-diplomacy-middle-east-and-north-africa-mena.

African Union. 2023. *Africa's Rising Investment Tide: How to Mobilize USD30 Billion/Year to Achieve Water Security and Sustainable Sanitation in Africa*. South Africa, International High-Level Panel on Water Investments for Africa. <https://aipwater.org/wp-content/uploads/2024/03/Africas-Rising-Investment-Tide-2024.pdf>.

African Union/ECA/AfDB (African Union/Economic Commission for Africa/African Development Bank). 2000. *The Africa Water Vision 2025: Equitable and Sustainable Use of Water for Socioeconomic Development*. Nairobi, ECA. <https://hdl.handle.net/10855/5488>.

AMCOW/African Union (African Ministerial Council on Water/ African Union). 2022. *2022 Africa Water and Sanitation Report: Leveraging Partnerships for Assuring Sustainable Water Availability for All Purposes*. Abuja, AMCOW. <https://knowledgehub.amcow-online.org/library/download/2022-africa-water-and-sanitation-report-leveraging-partnerships-for-assuring-sustainable-water-availability-for-all-purposes>.

Bouزيد, M., Cumming, O. and Hunter, P. R. 2018. What is the impact of water sanitation and hygiene in healthcare facilities on care seeking behaviour and patient satisfaction? A systematic review of evidence from low-income and middle-income countries. *BMJ Global Health*, Vol. 3, No. 3, Article e000648. doi.org/10.1136/bmjgh-2017-000648.

Caruso, B. A. 2023. Water is life, particularly for women. *Nature Water*, Vol. 1, No. 124. doi.org/10.1038/s44221-023-00035-2.

Caruso, B. A., Clasen, T., Yount, K. M., Cooper, H. L., Hadley, C. and Haardörfer, R. 2017. Assessing women's negative sanitation experiences and concerns: The development of a novel sanitation insecurity measure. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, Vol. 14, No. 7, Article 755. doi.org/10.3390/ijerph14070755.

Chant, S. and McIlwaine, C. 2015. *Cities, Slums and Gender in the Global South: Towards a Feminised Urban Future*. First edition. London, Routledge. doi.org/10.4324/9781315862996.

- Cherukumilli, K., Ray, I. and Pickering, A. J. 2023. Evaluating the hidden costs of drinking water treatment technologies. *Nature Water*, Vol. 1, pp. 319–327. Oxford University Press. doi.org/10.1038/s44221-023-00055-y.
- Crider, Y. S. and Ray, I. 2022. *Water and Development: A Gender Perspective*. Oxford Research Encyclopedia of Environmental Science. doi.org/10.1093/acrefore/9780199389414.013.685.
- Damon, M. and White, G. 2021. Matt Damon and Gary White: Invest in Women to Solve the Water and Sanitation Crisis. Fortune website. <https://fortune.com/2021/04/27/matt-damon-women-water-sanitation-crisis/>. (Accessed on 14 August 2025.)
- DESA (United Nations Department of Economic and Social Affairs). 2020. *The World's Women 2020: Trends and Statistics*. DESA website. www.un.org/en/desa/world%E2%80%99s-women-2020.
- ECOSOC (United Nations Economic and Social Council). 2022. *Achieving gender equality and the empowerment of all women and girls in the context of climate change, environmental and disaster risk reduction policies and programmes*. Report of the Secretary-General. Sixty-sixth session, 14–25 March 2022, E/CN.6/2022/3. <https://docs.un.org/en/E/CN.6/2022/3>.
- . 2025. Review and appraisal of the implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action and the outcomes of the twenty-third special session of the General Assembly. Report of the Secretary-General. Sixty-ninth session, 10–21 March 2025, E/CN.6/2025/3. <https://docs.un.org/en/E/CN.6/2025/3>.
- ESCAP/UN Women (Economic and Social Commission for Asia and the Pacific/United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women). 2024. *Charting New Paths for Gender Equality and Empowerment: Asia-Pacific Regional Report on Beijing+ 30 Review*. United Nations. <https://asiapacific.unwomen.org/en/digital-library/publications/2024/11/charting-new-paths-for-gender-equality-and-empowerment-asia-pacific-regional-report-on-beijing30-review>.
- ESCWA (United Nations Economic and Social Commission for Western Asia). 2024. *The Water Action Decade (2018–2028): Midterm Review in the Arab Region*. ESCWA Water Development Report 10. Beirut, United Nations. www.unescwa.org/sites/default/files/pubs/pdf/escwa-water-development-report-10-english_0.pdf.
- ESCWA/UNEP-DHI (United Nations Economic and Social Commission for Western Asia/United Nations Environment Programme-Danish Hydraulic Institute Centre on Water and Environment). 2025. *2024 Progress Report on the Implementation of Integrated Water Resources Management in the Arab Region: Midterm Status of Sustainable Development Goal Indicator 6.5.1*. Beirut, United Nations. www.unescwa.org/sites/default/files/pubs/pdf/2024-progress-report-implementation-integrated-water-resources-management-arab-region-english.pdf.
- FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). 2016. *How Can Women Control Water? Increase Agriculture Productivity and Strengthen Resource Management*. Rome, FAO. <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/4c96a466-44ab-4513-a36b-5935237ac4e5/content>.
- . 2018. *The Gender Gap in Land Rights*. Policy Brief. Rome, FAO. www.fao.org/3/i8796en/I8796EN.pdf.
- . 2023. *The Status of Women in Agrifood Systems*. Rome, FAO. doi.org/10.4060/cc5343en.
- . 2025a. *Tracking Progress on Food and Agriculture-Related SDG Indicators 2025*. Rome, FAO. doi.org/10.4060/cd5832en.
- . 2025b. *Employment Indicators 2000–2023 – July 2025 Update*. FAOSTAT Analytical Briefs, No. 110. Rome, FAO. doi.org/10.4060/cd5821en.
- . n.d.a. AQUASTAT – FAO's Global Information System on Water and Agriculture. FAO website. <https://data.apps.fao.org/aquastat/?lang=en>. (Accessed on 2 December 2025.)
- . n.d.b. AQUASTAT – FAO's Global Information System on Water and Agriculture. National Data. FAO website. www.fao.org/aquastat/en/data-analysis/water-gender/national-data. (Accessed on 7 October 2025.)
- . n.d.c. Annual Freshwater Withdrawals, Agriculture (% of Total Freshwater Withdrawal) – Sub-Saharan Africa. AQUASTAT – FAO's Global Information System on Water and Agriculture. FAO website. <https://data.apps.fao.org/aquastat/?lang=en>. (Accessed on 7 November 2025.)
- . n.d.d. AQUASTAT – FAO's Global Information System on Water and Agriculture. Case Study. FAO website. www.fao.org/aquastat/en/data-analysis/water-gender/case-study.
- Farnault, A. and Sarr, K. 2024. *Diversifying Sources of Finance for Water in Africa*. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Environment Working Papers, No. 248. Paris, OECD Publishing. doi.org/10.1787/114791fd-en.
- Fletcher, A. and Schonewille, R. 2015. *Overview of Resources on Gender-Sensitive Data Related to Water*. Gender and Water Series. World Water Assessment Programme. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235389>.

- GCF (Green Climate Fund). n.d. Gender. GCF website. www.greenclimate.fund/projects/sustainability-inclusion/gender.
- Geere, J. L., Cortobius, M., Geere, J. H., Hammer, C. C. and Hunter, P. R. 2018. Is water carriage associated with the water carrier's health? A systematic review of quantitative and qualitative evidence. *BMJ Global Health*, Vol. 3, Article e000764. doi.org/10.1136/bmjgh-2018-000764.
- GEF IW:LEARN/UNESCO WWAP (Global Environment Facility's International Waters Learning Exchange and Resource Network/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization World Water Assessment Programme). Forthcoming. *How to Integrate Gender Equality, Women's Empowerment and Inclusion in GEF IW Projects*.
- Gibbs, A., Reddy, T., Khanyile, D. and Cawood, C. 2020. Non-partner sexual violence experience and toilet type amongst young (18–24) women in South Africa: A population-based cross-sectional analysis. *Global Public Health*, Vol. 16, No. 4, pp. 590–596. doi.org/10.1080/17441692.2020.1813787.
- Hand, D., Sunderji, S., Ulanow, M., Remsberg, R. and Xiao, K. 2024. *In Focus: Gender and Impact Investing in 2024*. Global Impact Investing Network (GIIN). <https://thegiin.org/publication/research/in-focus-gender-and-impact-investing-in-2024>.
- Hutton, G. 2012. *Monitoring "Affordability" of Water and Sanitation Services After 2015: Review of Global Indicator Options*. A paper submitted to the United Nations Office of the High Commission for Human Rights. WHO/UNICEF Joint Monitoring Programme for Water Supply and Sanitation. <https://washdata.org/sites/default/files/documents/reports/2017-07/Hutton-2012-monitoring-affordability-of-water-and-sanitation-services.pdf>.
- ILO (International Labour Organization). 2017. *Improving Employment and Working Conditions in Health Services*. Report for discussion at the Tripartite Meeting on Improving Employment and Working Conditions in Health Services, Geneva, 24–28 April 2017. Geneva, ILO. www.ilo.org/publications/improving-employment-and-working-conditions-health-services.
- . 2019. *A Quantum Leap for Gender Equality: For a Better Future of Work for All*. Geneva, ILO. www.ilo.org/publications/major-publications/quantum-leap-gender-equality-better-future-work-all.
- Imburgia, L., Osbahr, H., Cardey, S. and Momsen, J. 2020. Inclusive participation, self-governance, and sustainability: Current challenges and opportunities for women in leadership of communal irrigation systems. *Environment and Planning E: Nature and Space*, Vol. 4, No. 3, pp. 886–914. doi.org/10.1177/2514848620934717.
- IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change). 2022. *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge, UK/New York, USA, Cambridge University Press. doi.org/10.1017/9781009325844.
- IUCN (International Union for the Conservation of Nature). 2021. *New Data Reveals Slow Progress in Achieving Gender Equality in Environmental Decision Making*. IUCN website, 1 March 2021. <https://iucn.org/news/gender/202103/new-data-reveals-slow-progress-achieving-gender-equality-environmental-decision-making>.
- Jayaweera, R. T., Goin, D., Twine, R., Neilands, T. B., Wagner, R. G., Lippman, S. A., Kahn, K., Pettifor, A. and Ahern, J. 2022. Associations between WASH-related violence and depressive symptoms in adolescent girls and young women in South Africa (HPTN 068): A cross-sectional analysis. *BMJ Open*, Vol. 12, No. 7. doi.org/10.1136/bmjopen-2022-061032.
- Joseph, G., Hoo, Y. R., Wang, Q., Bahuguna, A. and Andres, L. A. 2024. *Funding a Water-Secure Future: An Assessment of Global Public Spending*. Washington DC, World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099050624154572979/pdf/P172944-00adb1e8-ccd1-4542-88ab-d289e7f2f00b.pdf>.
- Khemka, R., Lopez, P. and Jensen, O. 2023. *Scaling Up Finance for Water: A WBG Strategic Framework and Roadmap for Action*. Washington DC, World Bank. doi.org/10.1596/40225.
- Kuzma, S., Saccoccia, L. and Chertock, M. 2023. 25 Countries, Housing One-Quarter of the Population, Face Extremely High Water Stress. World Resources Institute website. www.wri.org/insights/highest-water-stressed-countries.
- MacArthur, J., Carrard, N. and Willetts, J. 2020. WASH and gender: A critical review of the literature and implications for gender-transformative WASH research. *Journal of Water, Sanitation and Hygiene for Development*, Vol. 10, No. 4, pp. 818–827. doi.org/10.2166/washdev.2020.232.
- Meehan, K., Jurjevich, J. R., Everitt, L., Chun, N. M. J. W. and Sherrill, J. 2025. Urban inequality, the housing crisis and deteriorating water access in US cities. *Nature Cities*, Vol. 2, No. 1, pp. 93–103. doi.org/10.1038/s44284-024-00180-z.
- Merkle, O., Allakulov, U., Gonzalez, D., Sánchez, A. H., Rabbi, S. E. and Hasan, Z. 2023. When vulnerabilities are exploited—The role of sextortion in the WASH sector in Bangladesh. *Frontiers in Water*, Vol. 5, Article 1048594. doi.org/10.3389/frwa.2023.1048594.
- Miletto, M., Pangare, V. and Thuy, L. 2019. *Tool 1 – Gender-Responsive Indicators for Water Assessment, Monitoring and*

- Reporting. UNESCO WWAP Toolkit on Sex-Disaggregated Water Data. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000367971>.
- Minoia, G. 2007. Gender issue and water management in the Mediterranean basin, Middle East and North Africa. FEEM Working Paper No. 49. *SSRN Electronic Journal*, January. doi.org/10.2139/ssrn.984472.
- MSF (Médecins Sans Frontières). 2023. Kenya's Dadaab Refugee Camps are on the Brink of a Health Catastrophe. MSF website. www.doctorswithoutborders.org/latest/kenyas-dadaab-refugee-camps-brink-health-catastrophe.
- Nauges, C. and Strand, J. 2017. Water hauling and girls' school attendance: Some new evidence from Ghana. *Environmental and Resource Economics*, Vol. 66, pp. 65–88. doi.org/10.1007/s10640-015-9938-5.
- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2022. *Financing a Water Secure Future*. OECD Studies on Water. Paris, OECD Publishing. doi.org/10.1787/a2ecb261-en.
- Ohwo, O. 2019. Dimensions of inequality in urban and rural water, sanitation and hygiene services in Sub-Saharan Africa. *European Scientific Journal*, Vol. 15, No. 8, pp. 144–162. doi.org/10.19044/esj.2019.v15n8p144.
- Oluwasanya, G., Omoniyi, A., Qadir, M. and Madani, K. 2024. Quantifying women in the water workforce. *Nature Water*, Vol. 2, pp. 805–806. doi.org/10.1038/s44221-024-00308-4.
- RRI/ELI (Rights and Resources Initiative/Environmental Law Institute). 2020. *Whose Water: A Comparative Analysis of National Laws and Regulations Recognizing Indigenous Peoples', Afro-Descendants', and Local Communities' Water Tenure*. Washington DC, RRI/ELI. <https://rightsandresources.org/wp-content/uploads/2020/02/WhoseWater.pdf>.
- Silva, B. B., Sales, B., Lanza, A. C., Heller, L. and Rezende, S. 2020. Water and sanitation are not gender-neutral: Human rights in rural Brazilian communities. *Water Policy*, Vol. 22, No. 1, pp. 102–120. doi.org/10.2166/wp.2020.126.
- Sommer, M., Ferron, S., Cavill, S. and House, S. 2015. Violence, gender and wash: Spurring action on a complex, under-documented and sensitive topic. *Environment & Urbanization*, Vol. 27, pp. 105–116. doi.org/10.1177/0956247814564528.
- Sorenson, S. B., Morssink, C. and Campos, P. A. 2011. Safe access to safe water in low income countries: Water fetching in current times. *Social Science & Medicine*, Vol. 72, No. 9, pp. 1522–1526. doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.03.010.
- Sosale, S., Harrison, G. M., Tognatta, N., Nakata, S. and Gala, P. M. 2023. *Engendering Access to STEM Education and Careers in South Asia* [S. Brown and P. Holtz (eds)]. South Asia Development Forum. World Bank. <http://hdl.handle.net/10986/39486>.
- Straza, T. 2024. *Changing the Equation: Securing STEM Futures for Women*. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000391384>.
- SWA (Sanitation and Water for All). 2021. *Strengthening Gender Equality in Access to Water, Sanitation and Hygiene*. SWA Briefing Paper. www.sanitationandwaterforall.org/sites/default/files/2021-04/SWA%20Briefing%20Paper%20-%20WASH%20and%20gender_FINAL.pdf.
- UIS (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Institute for Statistics). n.d. Percentage of Graduates from Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM) Programs in Tertiary Education, by Sex [Dataset]. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) website. <https://databrowser.uis.unesco.org/>. (Accessed on 20 May 2025.)
- UNDP (United Nations Development Programme). 2013. *Gender and Disaster Risk Reduction*. Policy Brief No. 3. New York, UNDP. www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/PB3-AP-Gender-and-disaster-risk-reduction.pdf.
- UNECE/UNESCO/UN-Water (United Nations Economic Commission for Europe/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/UN-Water). 2024. *Progress on Transboundary Water Cooperation: Mid-term Status of SDG Indicator 6.5.2, with a Special Focus on Climate Change*. Paris, UNESCO. www.unwater.org/publications/progress-transboundary-water-cooperation-2024-update.
- UNEP-DHI/GWP/UN Women (United Nations Environment Programme – Danish Hydraulic Institute Centre on Water and Environment/Global Water Partnership/United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women). 2025. *Mainstreaming Gender Equality in Water Resources Management: Global Status and 7 Pathways to Progress*. Policy Note. www.unwomen.org/sites/default/files/2025-03/policy-brief-mainstreaming-gender-equality-in-water-resources-management-en.pdf.
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). 2024. *Global Education Monitoring Report 2024, Gender Report: Technology on Her Terms*. Paris, UNESCO. doi.org/10.54676/WVCF2762.
- UNESCO GEM Report/UIS (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Global Education Monitoring

- Report/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Institute for Statistics). 2024. *Investing in Girls' and Women's Education: A Smart Investment to Accelerate Development*. #HerEducationOurFuture. Paris, UNESCO. doi.org/10.54676/WTPE4528.
- UNESCO/UN-Water (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)/UN-Water). 2020. *The United Nations World Water Development Report 2020: Water and Climate Change*. Paris, UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000372985.
- UNESCO WWAP (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization World Water Assessment Programme). 2021. *Taking Stock of Progress Towards Gender Equality in the Water Domain: Where Do We Stand 25 Years after the Beijing Declaration?* Paris, UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000377601.
- UNICEF (United Nations Children's Fund). 2016. *Harnessing the Power of Data for Girls: Taking Stock and Looking Ahead to 2030*. New York, UNICEF. www.unicef.org/documents/harnessing-power-data-girls-taking-stock-and-looking-ahead-2030.
- . 2025. Agua, mujeres y niñas: Un legado para el mañana [Water, women and girls: A legacy for tomorrow]. Data presented at the webinar, organized by the Central American and Dominican Republic Forum on Drinking Water and Sanitation (Focard-APS) and the Central American Integration System (SICA). (In Spanish.)
- UNICEF/UN Women/Plan International (United Nations Children's Fund/United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women/Plan International). 2025. *Girl Goals: What Has Changed for Girls? Adolescent Girls' Rights Over 30 Years*. New York, UNICEF. https://data.unicef.org/resources/girl-goals-report.
- UNICEF/WHO (United Nations Children's Fund/World Health Organization). 2019. *Progress on Household Drinking Water, Sanitation and Hygiene 2000-2017: Special Focus on Inequalities*. New York/Geneva, UNICEF/WHO. https://iris.who.int/handle/10665/329370.
- . 2023. *Progress on Household Drinking Water, Sanitation and Hygiene 2000-2022: Special Focus on Gender*. New York/Geneva, UNICEF/WHO. https://iris.who.int/handle/10665/378150.
- . 2024. *Progress on Drinking Water, Sanitation and Hygiene in Schools 2015-2023: Special Focus on Menstrual Health*. New York/Geneva, UNICEF/WHO. https://iris.who.int/handle/10665/379530.
- United Nations. 2023. *The United Nations World Water Development Report 2023 - Partnerships and Cooperation for Water*. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000384655.
- . 2024. *The United Nations World Water Development Report 2024 - Water for Prosperity and Peace*. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000388948.
- . 2025. *The United Nations World Water Development Report 2025 - Mountains and Glaciers: Water Towers*. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). doi.org/10.54679/LHPJ5153.
- UN-Water. 2023. UN-Water Webinars for Promoting Gender Contextualization of the SDG 6 Global Indicators. UN-Water website, 9 November 2023. www.unwater.org/news/un-water-webinars-promoting-gender-contextualization-sdg-6-global-indicators.
- . n.d. Sustainable Development Goal 6 on Water and Sanitation (SDG 6). United Nations website. https://www.sdg6data.org/en. (Accessed on 4 December 2025.)
- UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women). 2014. *Collecting and Carrying Water, Burdensome Reality for Women*. UN Women website. www.unwomen.org/en/news/stories/2014/3/collecting-and-carrying-water-burdensome-reality-for-women.
- . 2023. *From Commodity to Common Good: A Feminist Agenda to Tackle the World's Water Crisis. Spotlight on Goal 6*. New York, UN Women. doi.org/10.18356/27092372-5.
- . 2024a. *Progress on the Sustainable Development Goals: The Gender Snapshot 2024*. New York, UN Women. www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2024/09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2024.
- . 2024b. *Women Political Leaders 2024*. New York, UN Women. www.unwomen.org/sites/default/files/2024-06/Poster-Women-political-leaders-2024-en.pdf.
- UN Women/DESA (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women/United Nations Department of Economic and Social Affairs). 2023. *Progress on the Sustainable Development Goals: The Gender Snapshot 2023*. New York, UN Women/DESA. www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2023/09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2023.
- Venkataramanan, V., Geere, J.-A. L., Thomae, B., Stoler, J., Hunter, P. R. and Young, S. L. 2020. In pursuit of 'safe' water: The burden of personal injury from water fetching in 21 low-income and middle-income countries. *BMJ Global Health*, Vol. 5, No. 10, Article e003328. doi.org/10.1136/bmjgh-2020-003328.

- Voegelé, J., Gouled, M. and Tafara, E. 2024. Scaling Up Finance to Ensure a Water-Secure Future for All. World Bank Blogs. <https://blogs.worldbank.org/en/voices/scaling-up-finance-to-ensure-a-water-secure-future-for-all>.
- WaterAid. 2023. *Mission-Critical: Invest in Water, Sanitation and Hygiene for a Healthy and Green Economic Recovery*. WaterAid. www.wateraid.org/us/sites/g/files/jkxoof291/files/mission-critical-invest-in-wash-for-a-healthy-green-recovery--en-digital.pdf.
- WHO (World Health Organization). 2022. *Strong Systems and Sound Investments: Evidence on and Key Insights into Accelerating Progress on Sanitation, Drinking-water and Hygiene. UN-Water Global Analysis and Assessment of Sanitation and Drinking-Water (GLAAS) 2022 Report*. Geneva, WHO. <https://iris.who.int/handle/10665/365297>.
- . 2024. Violence Against Women. WHO website. www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women.
- . n.d. Overview (Water). WHO Africa Region website. www.afro.who.int/node/5707.
- WHO/UNICEF (World Health Organization/United Nations Children's Fund). 2020. *Global Progress Report on WASH in Health Care Facilities: Fundamentals First*. Geneva, WHO. <https://iris.who.int/handle/10665/337604>.
- . 2024. *Water, Sanitation, Hygiene, Environmental Cleaning and Waste Management in Health Care Facilities: 2023 Data Update and Special Focus on Primary Health Care*. Geneva/New York, WHO/UNICEF. <https://iris.who.int/handle/10665/380857>.
- . 2025a. *Progress on Household Drinking Water, Sanitation and Hygiene 2000–2024: Special Focus on Inequalities*. Geneva/New York, WHO/UNICEF. <https://iris.who.int/handle/10665/383246>.
- . 2025b. *State of Systems for Drinking-Water, Sanitation and Hygiene: Global Update 2025*. UN-Water Global Analysis and Assessment of Sanitation and Drinking-Water. WHO/UNICEF. <https://iris.who.int/handle/10665/384783>.
- . n.d. WHO/UNICEF Joint Monitoring Programme (JMP) for Water Supply, Sanitation and Hygiene: Global WASH Dataset, 2017–2023. JMP website. <https://washdata.org/data/downloads>. (Accessed on 20 May 2025.)
- WHO/UN-Water (World Health Organization/UN-Water). 2014. *Investing in Water and Sanitation: Increasing Access, Reducing Inequalities. UN-Water Global Analysis and Assessment of Sanitation and Drinking-Water (GLAAS) 2014 Report*. Geneva, WHO. <https://iris.who.int/handle/10665/139735>.
- WIN (Water Integrity Network). 2024. *Gender Equality in the WASH Sector: A Concise Research Report*. Windesheim University of Applied Sciences. www.windesheim.com/get-media/e99e5b50-8ce9-4455-bcb8-6f7b1cd97b08/RICHTER_Mona_1138387_CRR_2nd-opp2-gecomprimeerd.pdf.
- Winter, J. C., Darmstadt, G. L. and Davis, J. 2021. The role of piped water supplies in advancing health, economic development, and gender equality in rural communities. *Social Science & Medicine*, Vol. 270, Article 113599. doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113599.
- World Bank. 2019. *Women in Water Utilities: Breaking Barriers*. Washington DC, World Bank. <https://hdl.handle.net/10986/32319>.
- . 2024. A New Dawn for Women in Irrigated Farming. Feature Story. World Bank website, 14 March 2024. www.worldbank.org/en/news/feature/2024/03/14/a-new-dawn-for-women-in-irrigated-farming.
- . n.d. World Bank Open Data. World Bank website. <https://data.worldbank.org/>. (Accessed on 18 April 2025.)

Հրատարակված է 2026թ. Միավորված ազգերի Կրթության, գիտության և մշակույթի կազմակերպության, հասցե՝ Ֆոնտենուայի Հրապարակ 7, 75352 Փարիզ 07 SP, Ֆրանսիա, և «Շրջակա միջավայր և առողջություն» ՀԿ-ի կողմից, հասցե՝ Տիգրան Մեծի 80, 0005 Երևան, ՀՀ:

WWAP/SC-2026/PI/1

<https://doi.org/10.54679/JNPS5275>

© ՅՈՒՆԵՍԿՕ և «Շրջակա միջավայր և առողջություն» ՀԿ 2026

Պատրաստված է ՅՈՒՆԵՍԿՕ ԱԶՈԳԾ-ի կողմից | Բիանու Լոյպան

Այս հրապարակումը պատրաստվել է ՅՈՒՆԵՍԿՕ ԱԶՈԳԾ-ի կողմից «ՄԱԿ-Ջրային ռեսուրսներ» կազմակերպության անունից:

Թարգմանվել է «Շրջակա միջավայր և առողջություն» ՀԿ-ի կողմից:

Շապիկի ձևավորում՝ Աննա Մարի Մենինգ Ժիլիչ

Շապիկի լուսանկարը՝ © Աննա Մարի Մենինգ Ժիլիչ

Գրաֆիկական դիզայն և դասավորություն՝ Մարկո Տոնսինի

Սույն հրապարակման մեջ օգտագործվող անվանումները և նյութերի ներկայացումը չեն ենթադրում ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կողմից որևէ կարծիք արտահայտելու որևէ երկրի, տարածքի, քաղաքի կամ շրջանի իրավական կարգավիճակի, նրա իշխանությունների կամ սահմանների ու սահմանագծերի վերաբերյալ: Այս հրապարակման մեջ արտահայտված գաղափարներն ու կարծիքները պատկանում են հեղինակներին և պարտադիր չէ, որ արտացոլեն ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի տեսակետը և չեն պարտավորեցնում կազմակերպությանը:

Հեղինակային իրավունքի և լիցենզավորման վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար խնդրում ենք հղվել ամբողջական զեկույցին, որը հասանելի է այստեղ www.unesco.org/en/wwap.

ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի՝ Աշխարհի ջրային ռեսուրսների գնահատման ծրագրի

Ջրային ռեսուրսների գլոբալ գնահատման ծրագրի գրասենյակ

Ջրային գիտությունների բաժին, ՅՈՒՆԵՍԿՕ

06134 Կոլումբելլա, Պերուջա, Իտալիա

Էլ. հասցե՝ wwap@unesco.org

www.unesco.org/en/wwap.

unesco

World Water
Assessment Programme

Environment and Health

Մեր երախտագիտությունն ենք հայտնում Իտալիայի կառավարության և Ումբրիա տարածաշրջանի կողմից տրամադրված ֆինանսական աջակցության համար:

Regione Umbria